

ЮВІЛЕЙ КАТЕРИНИ ФЕДОРІВНИ ЧЕРНУШЕНКО

Катерина Федорівна Чернушенко — член-кореспондент НАМН України, професор, доктор медичних наук, Заслужений діяч науки та техніки України — народилася 03.12.1926 року в с. Конецьгір'я Архангельської області. Після закінчення школи навчалася у 1944–1950 рр. на лікувальному факультеті Архангельського медичного інституту. В 1951 р. була прийнята на посаду молодшого наукового співробітника мікробіологічної лабораторії Київського інституту туберкульозу (зараз ДУ “Національний інститут фтизіатрії і пульмонології імені Ф. Г. Яновського АМН України”). Під керівництвом Р. Й. Драбкіної була виконана і в 1957 р. успішно захищена кандидатська дисертація, в якій висвітлена взаємодія нервової та імунної систем у патогенезі туберкульозного процесу. У 1968 р. захищена докторська дисертація щодо особливостей дії протитуберкульозних препаратів на стан імунної системи, в якій доведена наявність сенсibiliзуючих та імунодепресивних властивостей антибіотиків та хіміопрепаратів. В процесі виконання цієї роботи К.Ф. Чернушенко була створена оригінальна експериментальна модель медикаментозної алергії. На її основі розроблені методи діагностики, профілактики та лікування побічної дії ліків, зокрема, в клініці застосовується методика специфічної гіпосенсибілізації та неспецифічної терапії алергії до ліків.

В 1968 р. К. Ф. Чернушенко очолила лабораторію трансплантаційної імунології, де за ініціативою М. М. Амосова створювалася перша в Україні панель типуючих сироваток, необхідних для добору донора-реципієнта при трансплантації органів. Згодом панель використовувалась в Інституті урології при проведенні перших операцій по пересадці нирок. У цей же час були проведені експериментальні дослідження щодо вивчення механізмів реакції відторгнення трансплантатів, методів її діагностики та регуляції.

Наукові дослідження К. Ф. Чернушенко були присвячені актуальним проблемам імунології, що мають значення для діагностики, диференціальної діагностики,

профілактики і лікування захворювань легень. Значна увага приділена вивченню стану імунітету у хворих на вперше діагностований туберкульоз. Встановлені особливості стану імунітету у хворих на туберкульоз, які знаходилися під дією малих доз іонізуючої радіації у зв'язку з аварією на Чорнобильській АЕС.

Вивчено стан імунітету у осіб з високим ризиком захворювання на туберкульоз та неспецифічні захворювання легень. Розроблені методи діагностики туберкульозу і неспецифічних захворювань легень, зокрема раннього виявлення туберкульозу в групах ризику, диференційної діагностики поствакцинальної та інфекційної алергії у дітей, визначення прихованої активності туберкульозу в осіб із залишковими посттуберкульозними змінами, а також діагностики алергозів при патології легень. Вивчені особливості порушень у хворих на вперше діагностований туберкульоз легень із прогресуючим процесом та неефективною антибактеріальною терапією, зокрема в системі фагоцитуючих клітин. Визначено стан імунітету у хворих із рецидивами туберкульозу та вилікуваних від цієї хвороби.

Встановлені біологічні властивості L-форм мікобактерій туберкульозу, їх роль в імунопатогенезі туберкульозного процесу у хворих із вперше виявленим та хронічним процесом, а також у пацієнтів із залишковими туберкульозними змінами в легенях. Визначена частота побічної дії протитуберкульозних препаратів, зокрема алергічних реакцій, та розроблені способи їх лікування. Вивчені основні проблеми імунопрофілактики туберкульозу: удосконалення вакцинації БЦЖ у дітей з імунодефіцитними й алергічними станами, імунопрофілактика рецидивів туберкульозу і хронізації неспецифічних захворювань легень. Розроблені методи корекції імунітету у хворих на туберкульоз легень. Розроблено схему імунологічного обстеження хворих із різними захворюваннями легень (туберкульозом, саркоїдозом, пневмонією, пухлинами). Визначено клінічне значення комплексної оцінки показників системного і місцевого імунітету

для характеристики стану хворого на етапах діагностики, диференціальної діагностики захворювання, лікування і, зокрема, проведення імунокоригуючої терапії. Вивчені особливості формування протитуберкульозного імунітету при вакцинації БЦЖ, вторинні імунодефіцитні стани при туберкульозі, механізми їх формування і шляхи корекції. Звернено увагу на те, що імунокоригуюча терапія повинна проводитися після імунологічного обстеження, що має метою встановлення варіанта імунної недостатності, індивідуальної чутливості до імуномодулятора. На основі результатів проведених досліджень була сформульована нова концепція диференціації імунних станів на захисно-приспосувальні та імунодефіцитні. Встановлено значення порушень апоптозу імунокомпетентних клітин в патогенезі ХНЗЛ та розроблено метод їх корекції, в тому числі спосіб корекції імунітету у хворих на бронхіальну астму. Були запропоновані різноманітні схеми імунокоригуючої терапії хворих на ХНЗЛ та туберкульоз в залежності від характеру та ступеня порушень імунологічної реактивності. Розкриті механізми дії багатьох імуноотропних препаратів, визначені показання та протипоказання до їх призначення, проведена оцінка їх клініко-імунологічної ефективності.

Катерина Федорівна багаторазово виступала з науковими доповідями на Всесоюзних та республіканських з'їздах фтизіатрів і терапевтів Радянського союзу, Європейських форумах різного рівня, тому її ім'я добре відоме в наукових колах країн пострадянського простору та Європи. Це зумовлено тим, що доповіді Катерини Федорівни корисні за змістом і майстерно викладаються. Багато лекцій та наукових доповідей зроблено на прохання різних наукових закладів м. Києва щодо різноманітних проблем імунології.

Катерині Федорівні властиві наполегливість, цілеспрямованість, вимогливість до себе, надзвичайна працездатність. Завдяки допитливості та високій ерудиції

вона весь час поповнює широке коло знань у різних галузях науки. Співробітники глибоко поважають і шанують свою колегу. Катерина Федорівна створила школу імунологів в Україні. Значна частина імунологів України — це її учні. Під її керівництвом підготовлені 71 кандидат та 20 докторів наук, опубліковано понад 600 робіт, з яких 13 монографій. Значна кількість робіт надрукована в закордонних виданнях. Разом із своїми учнями зроблено 32 винаходи. На цей час під її керівництвом проводяться дослідження взаємодії різних популяцій імунокомпетентних клітин у реалізації системних та місцевих імунних реакцій у хворих на хронічне обструктивне захворювання легень, з'ясовується їх зв'язок з клінічним перебігом захворювання.

Багате наукове життя доповнювалося напруженою громадською роботою. З 1952 до 1954 року вона виконувала обов'язки секретаря Київського товариства фтизіатрів, тубкомісії МОЗ УРСР, республіканської проблемної комісії "Туберкульоз". З 1971 р. — голова республіканської проблемної комісії "Імунологія та алергологія". В 1972 році з її ініціативи створюється республіканське Товариство алергологів, що пізніше було реорганізовано в Товариство імунологів та алергологів, головою якою вона була до 1994 р. К. Ф. Чернушенко в 1976–1986 роках входила до складу комітету з імунології та бактеріології Міжнародної протитуберкульозної Ради. На протязі 20 років вона була відповідальним редактором щорічного міжвідомчого збірника "Иммунология и алергология".

Нині Катерина Федорівна голова ради експертної служби АМН України, почесний президент та член правління Українського наукового товариства імунологів, алергологів та імунореабілітологів, віце-президент асоціації спеціалістів з проблем бронхіальної астми та алергії, почесний член Міжнародного товариства з імунореабілітації, член правління Спілки алергологів

*Коллектив Національного інституту
фтизіатрії і пульмонології ім. Ф. Г. Яновського НАМН України
Правління асоціації фтизіатрів і пульмонологів України
Редакційна колегія
«Українського пульмонологічного журналу»*